

ΟΙ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΥΠΟΨΗΦΙΩΝ ΤΩΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΚΑΙ Η ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΩΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΣΤΗ ΜΕΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ*

Α. Κ. ΦΑΚΑΛΟΥ

*Γ'Όπως έγγραφο σέ προηγούμενο τεύχος τής ΕΦΕ ό 'Επιθεωρητής Α. Κ. Φάκαλος ανέπτυξε δραστηριότητα και υπέβαλε υπομνήματα προς τίς άρμόδιες εκπαιδευτικές άρχές ώς και προς τό 'Υπουργείο Παιδείας ζητώντας τήν ενίσχυση τών φιλοσοφικών μαθημάτων στή Δευτεροβάθμια 'Εκπαίδευση. Διάφορα υπομνήματα και έγγραφα απέστειλε και προς τήν 'Ελληνική Φιλοσοφική 'Επιθεώρηση μέ σκοπό νά ενημερωθεί τό άναγνωστικό κοινό του Περιοδικού επί τών ενεργειών του· τό παρακάτω κείμενο άποτελεί τμήμα υπομνήματός του, πού εισηγείται τόν καθορισμό του φιλοσοφικού μαθήματος ώς εξεταστέου στίς εξετάσεις γιά τά ΑΕΙ, και δημοσιεύεται μέ τήν έλπίδα ότι θά αποτελέσει άφορμή γιά μιá πληρέστερη και τεκμηριωμένη μελέτη του όλου θέματος].

Πανθομολογείται, ότι ή άρχαία 'Ελλάς είναι ή κοιτίς τής ευρωπαϊκής φιλοσοφίας. Οί άρχαιοί έλληνες φιλόσοφοι έθεσαν τά θεμέλια και τάς βάσεις όλων τών επιστημών διά νά εξελιχθούν εις τό σημερινόν τους επίπεδον. "Άπειρα παραδείγματα άποδεικνύουν ότι ή 'Αρχαία 'Ελληνική Φιλοσοφία υπήρξεν ό διδάσκαλος και ό παιδαγωγός όλοκλήρου τής ανθρωπότητας.

'Η σημερινή 'Ελλάς είναι ή κληρονόμος τής μεγάλης αυτής πνευματικής κληρονομίας. 'Η κληρονομία αυτή δημιουργεί εις τούς κληρονόμους υποχρεώσεις και καθήκοντα, δηλονότι τήν βαθείαν γνώσιν τής 'Αρχαίας 'Ελληνικής Φιλοσοφίας ώς και τήν προαγωγήν και διαφύλαξιν αυτής. 'Ο Δημοσθένης, ό μέγας αυτός πολιτικός και ρήτωρ τής αρχαιότητας, όμιλών εις τούς 'Αθηναίους (Α' 'Ολυμπιακός) επισημáνει, εις τι σημείον τής όμιλίας του, ότι είναι *«χαλεπώτερόν έστι τό διαφυλάζει τά αγαθά του κτήσασθαι»*.

Και ήδη γεννάται τό μεγάλο αυτό πρόβλημα τής γνώσεως και διαφυλάξεως τής κληρονομίας τής 'Αρχαίας 'Ελληνικής Φιλοσοφίας. 'Επί του προβλήματος αυτού φρονούμε, ότι θά πρέπει άπασαι αί επιστήμαι αί διδασκόμεναι εις τά 'Ανώτερα 'Εκπαιδευτικά 'Ιδρύματα τής χώρας μας, Πανεπιστήμια και 'Ανωτάτας Σχολάς, νά όρμώνται άπό τήν 'Αρχαίαν 'Ελληνικήν Φιλοσοφίαν, τήν άστείρευτον αυτήν πηγήν πάσης γνώσεως και σοφίας. Θά έπιτευχθεί δέ τοϋτο, αν οί νέοι επιστήμονες άσχετως ειδικότητας διδάσκονται παραλλήλως μέ τά κύρια μαθήματα τής ειδικότητός των και μαθήματα φιλοσοφίας και ειδικότερα τής 'Αρχαίας 'Ελληνικής Φιλοσοφίας. Κατά δέ τήν διδασκαλίαν των νά επισημáινονται εκείνα τά όποια σχετίζονται μέ τήν επιστήμην των. 'Υπάρχουν πολλαί ευκαιρίαι προς τοϋτο, καθ' όσον αί ρίζαι όλων τών επιστημών εϋρίσκονται εις τήν 'Αρχαίαν 'Ελληνικήν Φιλοσοφίαν.

"Όλος δέ ιδιαίτερος οί φοιτηταί τών Φιλοσοφικών Σχολών θά πρέπει όχι μόνον νά διδάσκονται εις βάθος τήν 'Αρχαίαν 'Ελληνικήν Φιλοσοφίαν, αλλά, και πριν ειςέλθουν εις τήν Φιλοσοφικήν Σχολήν, δέον νά έχουν άπό τήν Μέσην 'Εκπαίδευσιν «λαβάς φιλοσοφίας», τουτέστιν νά είναι ίκανοί νά έννοήσουν και νά έμβαθύνουν εις

τά μαθήματα τῆς φιλοσοφίας. Ὁ Πλάτων εἰς ἐπίγραμμα ἐπὶ τῆς εἰσόδου τῆς Σχολῆς του ἔγραφε: «Πορεύου λαβὰς γάρ οὐκ ἔχεις φιλοσοφίας»· δηλαδή δέν ἐδέχετο πρὸς φοίτησιν εἰς τὴν Σχολὴν του ἐκείνους, οἱ ὅποιοι δέν εἶχον στοιχειώδεις γνώσεις ἀπὸ τὴν Γεωμετρίαν, Μουσικὴν, Ἀστρονομίαν κτλ., καθ' ὅσον τοὺς ἐθεώρει ὡς μὴ ἱκανοὺς νὰ δεχθοῦν μαθήματα φιλοσοφίας. Κατ' ἀνάλογον τρόπον νομίζω ὅτι ἐπιβάλλεται, ὅπως οἱ ὑποψήφιοι τῶν Φιλοσοφικῶν Σχολῶν ὑφίστανται αὐστηρὲς ἐξετάσεις ὄχι μόνον εἰς τὰ γλωσσικά μαθήματα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ φιλοσοφικά. Μὲ τὸ ὑπάρχον καθεστῶς οἱ ὑποψήφιοι τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς ὑφίστανται ἐξετάσεις μόνον εἰς τὰ γλωσσικά μαθήματα, τὰ ὅποια δέν ἀποτελοῦν τὴν οὐσίαν τῆς γνώσεως τῶν ἀρχῶν τῶν ὄντων. Εἰς ὅλας τὰς ἄλλας Ἀνωτάτας Σχολὰς οἱ ὑποψήφιοι ὑφίστανται ἐξετάσεις εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ εἰς τὰ μαθήματα τῆς εἰδικότητός των. Μόνον εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν παρατηρεῖται τὸ φαινόμενον αὐτό, δηλαδή οἱ ὑποψήφιοι τῆς Σχολῆς αὐτῆς νὰ μὴ ὑφίστανται ἐξετάσεις εἰς τὰ μαθήματα τῆς εἰδικότητός των· ἢ κατάστασις αὐτὴ δυσχεραίνει τὴν γνώσιν τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας εἰς βάθος καὶ ὑπάρχει κίνδυνος νὰ ὀδηγήσῃ εἰς γενικὴν ὑποβάθμισιν τὴν καλλιέργειαν τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐλαττωθῇ τὸ διαφέρον δι' αὐτὴν καὶ οὕτω νὰ σημειωθῇ ἀδυναμία εἰς τὴν διαφύλαξίν της.

Μὲ τὰ ἀνωτέρω μέτρα καὶ μὲ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων εἰς ὅλας τὰς βαθμίδας τῆς Ἐκπαιδεύσεως νομίζομεν ὅτι οἱ νέοι ἐπιστήμονες θὰ γνωρίσουν εἰς βάθος τὴν Ἑλληνικὴν Φιλοσοφίαν, θὰ μνηθοῦν εἰς τὴν φιλοσοφικὴν σκέψιν καὶ θὰ ἐξοικειωθοῦν μὲ τὴν ἔρευναν τῶν αἰτίων τῆς συμπεριφορᾶς τῶν ὄντων, ἢ ὅποια εἶναι πολυσχιδῆς καὶ πολύπλοκος, ἐκδηλοῦται δὲ εἰς ἡμᾶς μὲ ἀπειρίαν καὶ διαφοροτρόπως. Αἱ γνώσεις μας δὲ αἱ σχετικαὶ μὲ τὴν συμπεριφορὰν τῶν ὄντων εἶναι τόσον ἐλάχισται, ὥστε δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν μαθηματικῶς καὶ χωρὶς λάθος ὅτι εὐρίσκονται εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ μηδενός. Τὸ πράγμα ἀληθεύει ἔτι περισσότερο ὅταν πρόκειται διὰ τὴν γνώσιν τοῦ ἑαυτοῦ μας. Τοῦτο τὸ εἶχεν ἐπισημάνει ὁ Σωκράτης, ὅταν ἐδίδασκεν: «Ἐν οἶδα ὅτι οὐδὲν οἶδα».

Οἱ νέοι ἐπιστήμονες μὲ τὴν ἔρευναν τῶν αἰτίων τῆς συμπεριφορᾶς τῶν ὄντων, ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς τῆς ἐπιστήμης των, θὰ φέρουν εἰς φῶς νέας ἀνακαλύψεις εἰς ὅλας τὰς ἐπιστήμας, αἱ ὅποιαι θὰ τεθοῦν εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἀνθρώπου, μὲ γενικώτερον ἀποτέλεσμα τὴν προαγωγὴν τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος. Ὅσοι ἐκ τῶν νεωτέρων ἐπιστημόνων ηὔτυχσαν νὰ μελετήσουν τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας φιλοσόφους καὶ νὰ μνηθοῦν εἰς τὴν φιλοσοφικὴν τους σκέψιν, ἠδυνήθησαν κατόπιν ἐρευνῶν των ἐπὶ τῶν φαινομένων τῶν ὄντων καὶ τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου νὰ δημιουργήσουν διαφόρους θεωρίας καὶ νὰ πραγματοποιησοῦν ἀνακαλύψεις ἀντιστοίχως εἰς τὰς θεωρητικὰς καὶ θετικὰς ἐπιστήμας. Αἱ ἀνακαλύψεις των αὐταί, ὅσον καὶ ἂν φαίνονται ἐπιφανειακά ὡς νέα, ἐν τούτοις ἔχουν τὰς ρίζας των εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν Φιλοσοφίαν. Πολλαὶ δὲ ἐκ τούτων ἀποτελοῦν πιστὴν ἀντιγραφὴν ἀντιλήψεων τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων φιλοσόφων. Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρομεν μερικὰς περιπτώσεις ἐξ αὐτῶν ἀπὸ τὰς θετικὰς ἐπιστήμας:

1. Τὸ θεμελιώδες πρῶτον ἀξίωμα τῆς Μηχανικῆς εἰς τὴν Φυσικὴν, τὸ ὅποιον φέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα ἀξίωμα τῆς ἀδρανείας, τὸ οἰκειοποιεῖται ὁ Νεύτων εἰς τὴν πραγματείαν του: «Philosophiae naturalis principia mathematica», ἐνῶ ὁ κύριος Εὐάγγελος Σταμάτης μὲ εἰσήγησιν του εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἀθηνῶν ἀπέδει-

ξεν ότι τούτο τό διετύπωσε πρώτος ό Ἄριστοτέλης καί έν συνεχεία εισηγεΐται νά μή αποδίδεται τούτο εΐς τόν Νεύτωνα, άλλα εΐς τόν Ἄριστοτέλην (Πρακτικά Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 1959, Τόμος 34ος).

2. Ὁ Ἀρίσταρχος ό Σάμιος (3ος αΐών π.Χ.) έδίδασκε τό ήλιοκεντρικόν σύστημα εΐς τήν Ἀστρονομίαν, ήτοι τήν διπλήν κίνησην τής Γῆς περί τόν άξονά της καί περί τόν Ἥλιον. Τήν διδασκαλίαν τοῦ Ἀριστάρχου τήν έπαλήθευσεν ό Πολωνός Κοπέρνικος (16ος αΐών μ.Χ.). Ἐκτοτε έπεκράτησεν ή συνήθεια νά ονομάζεται τό ήλιοκεντρικόν σύστημα «Κοπερνίκειον», ένῶ θά πρέπει νά ονομάζεται «Ἀριστάρχειον».
3. Ὁ Δημόκριτος (5ος αΐών π.Χ.) διετύπωσε σαφῶς καί λακωνικῶς τό άξίωμα τής άφθαρσίας τής ύλης ὡς έξῆς: «οὔδέν εκ τοῦ μή ὄντος γίγνεται, μηδέ εΐς τό μή ὄν φθείρεται», δηλαδή τίποτε δέν δύναται νά γίνει εκ τοῦ μηδενός οὔτε νά καταστραφεΐ. Ὁ Γάλλος χημικός Lavoisier πρώτος έπαλήθευσε τό άξίωμα τοῦ Δημοκρίτου κατά τό έτος 1792. Ἐκ τής έπαληθεύσεως προέκυψεν ὡς πόρισμα ό «Νόμος τής άφθαρσίας τής ύλης», ό όποΐος αποδίδεται εΐς τόν Lavoisier, ένῶ θά πρέπει νά αποδίδεται εΐς τόν Δημόκριτον.

Εΐς ὄλας τάς επιστήμας έχομεν πολλές τοιαύτας περιπτώσεις, αΐ όποΐαι άπαιτοῦν τόμους ὀλοκλήρους διά νά μνημονευθοῦν. Διά τούς λόγους αὐτούς ή έλληνική φιλοσοφική διάνοησις επιβάλλεται επιπροσθέτως νά έχει συνεχῆ καί διαρκῆ επαγρύπνησιν πρός διαφύλαξιν τής πνευματικῆς κληρονομίας της καί νά επιδιώκει τήν περαιτέρω προαγωγήν της.

Ἄλλά ή επαγρύπνησις άπαιτεΐ πρώτον τήν πλήρη γνῶσιν τής φιλοσοφίας αὐτῆς. Πρός τόν σκοπόν αὐτόν θά συμβάλλει άποτελεσματικῶς ό όρισμός τοῦ μαθήματος τής φιλοσοφίας ὡς ξεταζομένου εΐς τάς εισαγωγικάς ξετεάσεις τῶν νέων διά τά ΑΕΙ τής χώρας μας.

ΛΕΩΝΙΔΑΣ Κ. ΦΑΚΑΛΟΣ
ΕΠΙΤ. ΓΕΝ. ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ Μ.Ε.